

שבועות ד ADDENDUM

משה שווערד

א. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת שבועות דף ד עמוד א

נפק"מ אם אינו לוקה מחמת ספק או מחמת ודאי

מכדי האי סתמא והאי סתמא. ויש לעיין מאי קא קשיא לה להגמ', ומדוע לא נימא דלעולם מספקא ליה לר' יוחנן כמו איזה סתמא לפסוק לדינא. ומה שאמר שאינו לוקה זהו מצד ספק, דספק מלקות אינו לוקה.

וכדי ליישב קו' זו אנו צריכין למצוא איזשהו נפק"מ לדינא אם אינו לוקה מחמת ספק או מחמת ודאי, ואם יהיה לנו נפק"מ כזאת לדינא, אזי יש ליישב בזה שהיה לגמ' ראייה שרבי יוחנן אמר דבריו שאינו לוקה בתורת וודאי שאינו לוקה, ולא בתורת ספק, מדלא פירש בדבריו שמספק אינו לוקה. ומדסתם ר' יוחנן לומר שאינו לוקה, משמעות דבריו דדומיא דריש לקיש קאמר דס"ל דבוודאי לא לקי. אך צ"ע מה נפק"מ לדינא אי וודאי לא לקי או ספק.

והנה הירושלמי מהפך לר' יוחנן ור"ל, ולהירושלמי נמצא דריש לקיש נתן הטעם מצד לאו שאין בו מעשה, [1] והנה לר"ל יתכן למצוא נפק"מ כשנתחייב ממון יחד עם המלקות דאם יש עליו ספק חיוב מלקות הרי יפטר מהממון מספק, אך כל זה א"ש רק לירושלמי ומשום דרך ר"ל ס"ל דחייבי מלקות שוגגין פטורין מממון, ואני נבון עדיין בדין זה, דיתכן דבספק מלקות לא יפטר ממון, ומשום דפטורא דכדי רשעתו זהו משום דהמלקות זהו במקום התשלומין, נמצא דבספק "כדי רשעתו" זהו וודאי חיוב ממון וספק פטור, וא"כ בזה ל"ש לומר המוציא מחבירו עליו הראיה, ויתחייב ממון מספק, ונופל נפק"מ הנ"ל. ולא ברור לי היאך הדין בספק כדי רשעתו.

[2] עוד נפק"מ יש להמציא [כדי ליישב קו' הנ"ל], דהנה איתא ביומא דשעיר המשתלח מכפר על הקלות בלא תשובה, ועל החמורות מכפר עם תשובה דווקא, ואיתא התם דשבועה הוי בכלל החמורות משום שנא' בה כי לא ינקה. והנה בשמעתין מבואר דנפקא לן מלקות ממש"נ כי לא ינקה. ומסתבר כמ"כ לאידך גיסא דכל מה שאמרו בשילהי יומא פ"ו. דשבועה היא בכלל חמורות [מקרא דלא ינקה] זהו רק באותן שבועות שלוקין עליהם. והשתא לפ"י יש לנו נפק"מ בנ"ד, דאם הוא בספק מלקות, א"כ נמצא דהוא בספק אם הוא בכלל חמורות, ואם לא יעשה תשובה הרי הוא בספק אם כיפר עליו יוה"כ. ודו"ק.

ב. שערים מצויינים בהלכה

בקוצץ בהרתו. כתב בדעת תורה (יו"ד סי' ה סק"ח) כיון דלא שייך טומאת מצורע כזה"ז, דהרי אין לנו כהן מיוחד [ע"י מש"כ לקמן ו. ד"ה כל כהן – השני], א"כ לא שייך כלל כזה"ז דין קוצץ בהרת, והא דנקט דין קוצץ בהרת בשו"ע (יו"ד סי' רטו) היינו לזמן שהיה כהן מיוחד, וכמו דהובא בשו"ע (או"ח סוסי' לח) דין מצורע דפטור מהתפילין, ולא שייך ג"כ כזה"ז, ומדברי התוס' כאן שכתב, דלא שייך אלא בד' מראות טמאים, ג"כ ראייה לזה. וכ"כ בשו"ת גור אריה יהודה (סי' פז). ובשו"ת פרי השדה (ח"ג סי' קמא) כתב, שרק

בחץ לארץ ליכא כהנים מיוחדים, אבל בא"י נמצאים גם עתה כהנים מיוחדים, עיי"ש. ועי' בשו"ת יד חנוך (סי' מט-ד) שהשיג עליו, ופשוט שאין לחלק כן.

ג. תורת חיים על שבועות דף ד/א

מראות נגעים מאי מלקות איכא יציאות שבת מאי מלקות איכא. ואם תאמר אמאי לא מפרש ש"ס יציאות השבת ברישא כסדר דנקט ליה במתניתין ויש לומר דאורחא דש"ס הוא בכולהו דוכתא היכא דבעי לדחויי מלתא דאמורא בתיובתא קא מויתב מעיקרא תיובתא דלאו אלימתא ולבסוף קא מויתב תיובתא אלימתא דסליק מינה בתיובתא וכן בכ"מ פריך ש"ס פירכא כל דהו ברישא והדר פריך פירכא אלימתא והכא נמי מידיעות אליה ליה לאקשוויי כיון דבהדיא קתני הרי זה בעולה ויורד והעלמה בינתים אלמא דלקרבן איירי לכך פריך ממראות נגעים ברישא ומפרש להו ממטה למעלה:

ד. חדושי הרשב"א על מסכת שבועות דף ד/א

הא דאקשינן שתיים שהן ד' שתיים הוא דהויין, וכן אידך דאקשינן הרי זה בעולה ויורד. בין לר' ישמעאל ובין לר"ע אקשינן, ומשום הכי לא אשכחין פיתרי למתני' אלא דמוקמינן לה כרבי ונסיב לה כתנאי:

ה. פני יהושע על שבועות דף ג/ב

מיהו קשיא לי טובא אכולה סוגיא דשמעתין דשקיל וטרי הש"ס לענין מלקות שבועות ביטוי בהנך שאין בהו מעשה דתליא בפלוגתא דתנאי ואמוראי טובא אי לוקין אלאו שאין בו מעשה או לא כדפרישית וכמבואר בכמה דוכתי בש"ס ואפ"ה משמע בשמעתין בפשיטות דלענין קרבן דשבועות ביטוי שפיר שייך שתיים שהן ארבע אליבא דכו"ע אפילו בהנך שאין בהו מעשה ואמאי הא לכאורה איפכא מסתברא דהא

משמע בפשיטות בכולה הש"ס דלעולם אינו חייב קרבן אלא על דבר שיש בו מעשה כדמשמע בסנהדרין פרק ד' מיתות בסוגיא דבעל אוב ובכמה דוכתי ובר"פ אלו הן הלוקין דאפילו פסח ומילה דאית בהו כרת לא שייך בהו קרבן כיון דשב ואל תעשה ניהו ע"ש בתוס' שהביאו ברייתא דתורת כהנים דתנאי ועשה אחת יצא מסית ומדיח ומקלל אביו ואמו ועדים זוממין שאין בהו מעשה, ואף למאי שכתבו התוס' שם דבתורת כהנים איכא נמי דרשא אחריית במסית ומדיח דלאו בני קרבן ניהו משום דבעינן דומיא דע"א דיש בו כרת א"כ י"ל מהאי טעמא גופא לא הוי שייך שום חיוב קרבן בשבועות ביטוי כיון דלית ביה כרת ומכ"ש בהנך דלית בהו מעשה שאפילו מלקות נמי לית בהו, וא"כ מדגלי קרא דלהרע או להטיב אפילו בהנך דלית בהו מעשה חייב קרבן והיינו כיון דלאו דלא תשא חמיר טובא כדמשמע בשילתי פירקין וכמו שאבאר א"כ בפשיטות יש לנו לומר דכ"ש דחייב מלקות מהאי טעמא גופא וצ"ע:

ו. דף על הדף מסכת שבועות דף ד עמוד ב

בגמ': ר"ע מאי טעמא קא מחייב לשעבר, דדריש ריבויי ומיעוטי וכו'. והקשה בפרי חדש (יו"ד סי' פ"ד ס"ק ז') קושי' חזקה, דבכל הני דדרשינן בכללי ופרטי גבי כסף מעשר (עירובין כז ב) וגבי מגורה (מנחות כח ב) וגבי הגוזל שדה הביאזה התוס' לקמן דף כ"ה ע"א (ד"ה רב), פליגי תנאי אי דרשינן בכללי ופרטי או בריבויי ומיעוטי ובכולהו פסק הרמב"ם ז"ל כמ"ד דדרשינן בכלל ופרט, והכא גבי שבועת פסק (פ"ה מהל' שבועות ה"א) דחייב אפי' בשבועה לשעבר ואין בה הרעה והטבה כגון שבועה שזרק פלוני צרור לים, והיינו כרבי עקיבא דדריש ריבויי ומיעוטי, דכן הוא בסוגיין דלרבי דדרש כללי ופרטי לא ס"ל דרבי עקיבא, והיא פלוגתא דרבי ישמעאל ורבי עקיבא לקמן (דף כ"ו) אי דרשינן כללי ופרטי או ריבויי ומיעוטי, והפרי חדש כתב בסוף דבריו איזה יישוב, ולבסוף סיים: "וכל זה איננו שוה לי ועדיין צ"ע" ע"כ.

ז. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת שבועות דף ד עמוד א

תוד"ה אבל אוכל וכו'. תוס' מחדשים, נשבע שיאכל ולא אכל ועשה מעשה ששרף הככר או זרק אותו לים, בזה ס"ד בגמ' דהוי התראת ודאי אך אין בו מעשה, ומסיקים דגם בזה הוי התראת ספק, דבעינן התראה ברורה בשעה שעובר על הלאו, כבשילוח הקן שלר' יוחנן א"א להתרות אל תשבור כנפיה דאין זה הלאו לא לשבור כנפיה ומוכח דס"ל דשמה התראה, דלר' יוחנן האיסור נגמר רק כשא"א לקיימו, ולר"ל, כשלא קיימו מיד. **והרעק"א מקשה כאן בגליון הש"ס על הדמיון זל"ז, דשם שעת העבירה היא כשלוקח האם. משא"כ בשבועה, שעת העבירה היא מיד כשמונע מעצמו קיום השבועה.** והנה תוס' דנים אי הוי התראת ספק, אך פשיטא להו שאין בו מעשה. ובירושלמי מפורש במחלוקת ר"י ור"ל שבציור תוס' הוי התראת ספק, וזה הוא כדברי התוס', אך שם מפורש גם שיש בו מעשה, וזהו היפך דברי התוס'. והנה הא דאין לוקין באין בו מעשה ילפינן במכות לר' ישמעאל מ"אם לא תשמור לעשות", ומסקינן דילפינן מחסימה דסמך למלקות. ובירושלמי הגירסא הוא להיפך מהבבלי וכנ"ל, דר"ס ס"ל התראת ספק לא שמה התראה, ור"ל ס"ל משום דאין בו מעשה. והנה בחסמה בקול ס"ל ר"ל דלא הוי מעשה, וא"כ א"ל שהילפותא מחסימה, דלא מוכח שיש בו מעשה. וע"כ ר"ל יליף מאם לא תשמור לעשות.

והזכרנו לעיל ב': דברי התוס' שלענין מלקות א"צ מעשה ממש דמספיק לצרף מעשה שעשה קדם בנכנס לבית הקברות ואח"כ נדר בנזיר. וכך הוא גם ניקף דבמסייע חייב אף שבכל התורה כולה לא חשיב מעשה. **יוצא שלהירושלמי הוא שלר"ל אפשר לצרף לשבועתו המעשה שזורק לים, דסגי בזה ללקות. אך להבבלי שלומדים מלא תחסום, צריך מעשה בלאו עצמו.** וא"ש דברי התוס' אף בהא דלאו שאין בו מעשה, דכאן ר' יוחנן ס"ל שאין לוקין, והוא לומד כן מלא תחסום.

ח. קובץ שעורים קובץ שמועות שבועות אות ג

(ג' דף ד ע"א) בשבת קל"ג דיינינן מילה בצרעת בדין דשא"מ ופסיק רישא. **והקשה הרשב"א דהא מתכוין לקציצה אלא שאינו מתכוין לטהר אלא למול, ואי"ז קרוי דשא"מ אלא משאצל"ג דלא שייך אלא בהלכות שבת.** ותיירץ דאי כתב רחמנא בפירוש השמר בנגע הצרעת שלא תקוץ ה"נ, **אלא השמר בנגע הצרעת כתב רחמנא, כלומר שלא תטהרנו אלא בהוראת כהן, ואנן הוא דאמרין דכיון שכן אסור לקוץ בהרת שמיטהר הוא בקציצתו, והלכך כשזה קוצץ לשם מילה ה"ל דשא"מ אצל טהרה.** וקשה מ"ש התוס' כאן ד"ה בקוצץ וכו' דמשמע בגמ' דלקי אף על קציצת נגעים טהורים...